

обґрунтованими і послідовними, тоді зовнішній контроль перейде в самоконтроль.

Підводячи підсумок вищезазначеному, варто наголосити, що неправильне ставлення до дитини з відхиленням у розвитку створює передумови для виникнення вторинних порушень. Саме тому, головне завдання у вихованні дитини з обмеженими можливостями полягає в створенні таких умов, аби допомогти їй максимально пристосуватися до самостійного життя в суспільстві, виховати здатність до самообслуговування. Задля цього «особливій» дитині потрібно набагато більше зусиль, ніж звичайній, а значить більше терпіння та старань з боку її вихователів.

Література:

1. Беляева М. А. Социально-педагогическая работа с семьей ребенка-инвалида / М. А. Беляева, И. Е. Кузнецов. – Екатеринбург : АМБ, 2001. – 120 с.
2. Дементьева Н. Ф. Социальная работа с семьей ребенка с ограниченными возможностями / Н. Ф. Дементьева. – М. : Институт социальной работы, 1996. – 128 с.
3. Короленко В. Г. Слепой музыкант / В. Г. Короленко. – Харьков : Прапор, 1983. – 328 с.
4. Мастюкова Е. М. Семейное воспитание детей с отклонениями в развитии / Е. М. Мастюкова, А. Г. Московкина. – М. : ВЛАДОС, 2004. – 408 с.
5. Солодянкин О. В. Воспитание ребенка с ограниченными возможностями в семье / О. В. Солодянкин. – М. : АРКТИ, 2007. – 80 с.

СОЦІАЛЬНЕ ЗДОРОВ'Я ОСОБИСТОСТІ НА ЕТАПІ ДОШКІЛЬНОГО ДИТИНСТВА: ДО ПОСТАНОВКИ ПРОБЛЕМИ

Тетяня Лесіна

канд. пед. наук, доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет, Україна

У нормативних освітніх документах, що визначають стратегію розвитку сучасної вітчизняної дошкільної освіти, міститься завдання суттєвого підвищення якості професійної діяльності вихователів дошкільних навчальних закладів щодо набуття дитиною тих життєвих компетентностей, які забезпечують її здатність діяти в повсякчас змінювальному соціальному довіллі.

Аналіз напрацювань науковців, які досліджували певні аспекти професійної підготовки майбутніх вихователів (Г. Біленька, А. Богуш,

С. Гаврилюк, Т. Жаровцева, І. Луценко, Л. Плетеницька та ін.), засвідчує, що проблема здатності майбутніх педагогів-дошкільників до компетентного розвитку у дошкільнят соціального здоров'я не була предметом спеціального дослідження. Певні аспекти окресленої проблеми розглядались у контексті, зокрема, формування фахівця, здатного як до педагогічної творчості (С. Гаврилюк, О. Листопад та ін.), формування ціннісних орієнтацій у старших дошкільників (Т. Величко, С. Якименко та ін.), так і до розвитку соціальної компетентності дітей дошкільного віку (К. Куртій, І. Рогальська-Яблонська та ін.). Накопичено і певний науковий фонд, який дозволяє констатувати, наприклад, про наявність дослідницької позиції (зокрема, І. І. Соколової) щодо доречності вихователя дошкільного навчального закладу вважати «фахівцем у галузі педагогіки відносин у соціумі».

Аналіз спеціальної літератури з проблематики педагогіки дошкілля створює можливість зауважити на тому, що нині «соціальність» дитини дошкільного віку здебільшого трактується через ступінь її розвитку як суспільної особи, що виявляється у рівнях знань, умінь та інших складових накопиченого в суспільстві соціального досвіду, а може бути відстежена через здатність реалізувати наявний духовно-культурний потенціал у спільній з іншими видами діяльності. Отож фахівці дошкільної педагогіки послуговуються адаптованими поняттями «соціальний статус», «соціальна зрілість», «соціальний інтелект» тощо.

Слід зазначити, що в ракурсі формування готовності майбутнього вихователя до ознайомлення дошкільників із соціальними нормами як взірць їхньої поведінки, чи не найактивніше застосовується фахівцями конструкт «соціальні навички» поряд із такими особистісними новоутвореннями дитини, як «емоційне благополуччя», «позитивне ставлення до оточуючих людей», «комунікативна компетентність»; до того ж йдеться при цьому про елементи позитивної соціалізації дошкільника. Натомість, попри накопиченого вихователями-практиками досвіду розвитку соціальних навичок у дошкільнят через їх привчання до моделювання соціальних переживань [4], попри розтлумачення на рівні довідкових джерел законів формування загальних навичок особистості [2, с. 171] та визначення й зарубіжними науковцями (зокрема, англійським ученим Дж. Біннером) того, що головне у дошкіллі – соціальний та особистісний розвиток дитини як «сенса духовних аспектів життя», все ж феноменологія соціальної навички ще й досі залишається поза увагою дослідників. Йдеться, зокрема, з одного боку, про розробку терміносистеми (соціальна навичка – система, соціальна навичка – процес) про конкретизацію показників соціально-рольового критерію поведінки дитини як суб'єкта соціальної дії, а з іншого – про спрямування дослідно-експериментальної

роботи, яка (за влучним зауваженням С. У. Гончаренка) є «завжди теоретично навантаженою», а теорія ж «потребує емпіричної інтерпретації».

До зазначеного додамо: намагаючись розширити наукове уявлення про здатність вихователя дошкільного навчального закладу до розвитку «соціальності» як особистісної якості дитини, має сенс звернутися до феноменології її соціального здоров'я. Аналіз наукових праць у цьому плані дозволяє припустити, що йдеться про особливу педагогічну категорію, зміст якої психологи здебільшого пов'язують із багатомірною і динамічною особистісною характеристикою, що репрезентує «квітку потенціалів», з-поміж яких чільне місце посідає соціальний потенціал. На думку Л. Г. Терлецької, такий ракурс віддзеркалює «здатність людини оптимально адаптуватися до соціальних умов, прагнення постійно підвищувати рівень комунікативної компетентності, виробляти почуття приналежності до всього людства» [3, с. 8].

Деякі дослідники трактують соціальне здоров'я як стан гармонійного функціонування людини в соціумі, «її безконфліктну взаємодію з навколишнім світом, доброзичливі взаємини в колективі, сім'ї, суспільстві, що сприяють самоактуалізації особистості, створюють комфортні відносини з реальністю та зумовлюють духовний розвиток людини у життєдіяльності» [1, с. 22].

Слід зауважити на тому, що перша спроба осмислити здатність вихователя дошкільного навчального закладу до розвитку «соціальності» старшого дошкільника» була зроблена на рівні докторського дослідження В. І. Логвіною ще у 80-х роках минулого століття. Так, науковець розробила і впровадила програму про явища соціальної діяльності як орієнтир розкриття дошкільникам сутності цих явищ. В основу програми покладено ієрархічний принцип, що вимагає репрезентації понять за ієрархією, а саме: центральне поняття складає основу системи, а похідними стають відповідні поняття про соціальну діяльність. У такий спосіб експериментальним шляхом доведено спроможність досягти оптимальний і повний соціальний розвиток дитини дошкільного віку, яка здатна до активного і творчого вияву. Цікавим є й те, що вихідним розглядалось знання про дійсність, яке доступне наочно-дієвому та наочно-образному пізнанню саме дошкільником. Значний практичний інтерес у вищезокресленій площині становить досвід реалізації програми «Перші кроки» на базі дошкільного навчального закладу № 26 м. Полтави. Означена програма, як відомо, діє в Україні з 1993 року за ініціативи фонду «Відкрите суспільство в Україні» і вже творчо впроваджена нині у 17 країнах світу. Домінантною ідеєю означеної програми виступає реалізація принципу дитиноцентризму у підсистемі «дошкільний навчальний заклад – початкова сходинка шкільного навчання» в освоєнні вихованцями соціального досвіду. Отже, удосконалення професійної підготовки педагогічних кадрів дошкільного профілю перебуває у площині

формування здатності фахівців до розбудови дитиноцентрованої взаємодії, спрямованої на розвиток соціального здоров'я дітей.

Література:

1. Бобро А. А. Сутність поняття «соціальне здоров'я» в науковій літературі / А. А. Бобро // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т. Шевченка. – Чернігів, 2014. – С. 19-23.
2. Педагогика: Большая современная энциклопедия / сост. Е. С. Рапацевич. – М. : Совр. слово, 2005. – 720 с.
3. Терлецька Л. Г. Психологія здоров'я: арт-терапевтичні технології / Л. Г. Терлецька. – К. : Слово, 2017. – 128 с.
4. Черешнюк О. А. Соціальна і фінансова освіта: починаємо вже в дошкільному закладі / О. А. Черешнюк, О. А. Артоуз // Вихователь-методист дошкільного закладу. – 2016. – № 3. – С. 4-7.

**СОЦІАЛЬНА АДАПТАЦІЯ ПІДЛІТКІВ ІЗ СІМЕЙ ТРУДОВИХ
МІГРАНТІВ У КОНТЕКСТІ СЕРЕДОВИЩНОГО ПІДХОДУ**

Ірина Лизун

асистент

кафедри педагогіки та психології

Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія

ім. Тараса Шевченка, Україна

У вихованні особистості важливе місце відводиться оточенню дитини, яке є одним із факторів їх успішної соціальної адаптації. Підтвердження цьому ми знаходимо у середовищному підході до виховання особистості, що трактується як теорія і технологія безпосереднього управління (через середовище) процесами виховання і розвитку особистості; як система дій суб'єкта управління, спрямованих на перетворення середовища у засіб проектування й діагностики результату навчання і виховання.

Вчені О. Безпалько [1], Ю. Казаков [2], Р. Чуличева [3] розуміють середовище як систему, що включає різноманітні взаємозв'язки наочного та особистісного характеру. Через середовище здійснюється адаптація особистості до життєвих обставин. Забезпечуючи правильну взаємодію особистості та середовища, можна отримати знання про сам об'єкт, характер його взаємодії із середовищем, оптимально створити умови для соціальної адаптації.

Вищезазначене дає підстави розглядати процес соціальної адаптації підлітків із сімей трудових мігрантів в умовах ЗНЗ у контексті соціального